แผนผังรหัสธรรมจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

จิตตนคร : นครหลวงของโลก

บทอวสาน

เมืองจิตตนคร
ภูเขาวงแหวนบดขยี้ ทำลาย
- ระบบรูปสังขาร ดับ
  - วิตก
  - วิจาร
- ระบบกายสังขาร ดับ
  - สังขาร
- ระบบจิตตสังขาร ดับ
  - สัญญา
  - เวทนา

เจ้าเมือง
- บรรลุโสดาบัน
  - ได้อาการณ์วิเศษ ๔
    - ความเลื่อมใส ไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า
    - ความเลื่อมใส ไม่หวั่นไหวในพระธรรม
    - ความเลื่อมใส ไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์
    - ศีลที่พระอริยปรารถนา
  - ละสังโยชน์ ๓
    - สักกายทิฏฐิ
    - วิจิกิจฉา
    - สีลัพพตปรามาส
- คู่บารมี
  - ได้ธรรมจักษุ
    - พบเห็นพระพุทธเจ้า (ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา)
  - อพยพ
    - สู่แดนเกษมพร้อมคณะ
  - บารมีบริบูรณ์ยิ่งขึ้น

คู่อาสวะ และ สมุทัย
- ความร้ายกาจลดลง พร้อมกับตัวเล็กลง
- ขอพักรบ และอพยพไปด้วยกันกับเจ้าเมือง

การบริหารจิต

วิธีการบริหารจิต

ผู้บริหารจิต
- คือ
  - ผู้กำลังสร้างความดีงามให้เกิดขึ้นในจิต
  - ผู้อยากดี ไม่ใช่อยากได้ใคร่ดี
  - ผู้เห็นถูกต้องตามหลักของกรรม
  - ผู้ปรารถนาพาตนให้พ้นจากทางสายที่คู่อาสวะและสมุทัยพยายามชักชวนให้เดิน
  - ผู้มาพยายามให้เห็นอาสวะ หรืออนุสัยในใจของตน
- ควร
  - ขัดเกลากิเลสเสมอ ด้วยธรรมะ
    - อบรมใจ
      - เมตตา
      - กรุณา
      - มุทิตา
      - อุเบกขา
    - ทาน
    - ศีล
    - ภาวนา
      - สมถะ
      - วิปัสสนา
  - อบรมปัญญาให้มีขึ้น ให้เจริญงอกงาม
  - ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง
  - พยายามทำจิตให้ความดีครอง ให้ความชั่วไม่มี
  - พยายามทำจิตของตนให้สูงขึ้น พ้นจากกิเลสยิ่งขึ้น
  - บริหารจิตให้สามารถยอมรับสัจจะความเป็นจริงโดยไม่หวาดกลัว
  - บริหารจิตให้บริบูรณ์ด้วยศีล หิริโอตตัปปะ อินทรียสังวร สติสัมปชัญญะ สันโดษ

รู้ว่าไหนเป็นคุณ ไหนเป็นโทษ และต้องมีความเด็ดเดี่ยวสละสิ่งที่เป็นโทษเสีย อบรมแต่สิ่งที่เป็นคุณให้ยิ่งขึ้น

หลักบริหารจิต
- ศรัทธา - อบรมจิตให้สามารถถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งได้อย่างแท้จริง
- วิริยะ - ไม่ลดละ ไม่ว่างเว้น
- สติ
  - สม่ำเสมอ
  - รู้ทันอารมณ์ ทันความปรุงของสมุทัย
  - เกิดขึ้นทันเวลา
- สมาธิ
  - ตั้งมั่นไม่อ่อนแอ
- ปัญญา
  - คือการเห็นทุกอย่าง เห็นชอบตามความเป็นจริง
  - ต้องสร้างขึ้น อบรมให้มีขึ้น
  - หมั่นลับให้คม ทำจากขั้นต่ำเป็นขั้นกลาง และขั้นสูง
  - โยนิโสมนสิการ ให้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นทันเวลา

ศาสนา

ประเภท
- แตกต่างกันตามทิฏฐิ(ความเห็น)
- เลือกนับถือตามอิสระ

สมุทัยศาสนา (มารศาสนา)
ศาสดา คือ "สมุทัย"
- ผู้อุปถัมภ์
  - คู่อาสวะ
- คำสอน
  - ทุศีล
  - นิยมทำชั่ว/บาป (ไม่ละอาย ไม่กลัวชั่ว/บาป)
  - ปล่อยอินทรีย์ทั้ง ๕ ให้คิดตามอารมณ์ ยินดี ยินร้าย
  - ไม่ต้องพะวงในความรู้ตัว
  - เพิ่มโลภ เพิ่มโกรธ เพิ่มหลง
- ประวัติสังเขป
  - ราชาแห่งฝ่ายหนึ่งในสวรรค์ชั้นที่ ๖ (สูงสุดในกามาวจรสวรรค์) คือ ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี
  - นามว่า วสวัตตี หรือ ชื่อเก่า คือ พญาวสวัตตีมาราธิราช หรือพญามาร

พุทธศาสนา
ศาสดา คือ "พระพุทธเจ้า"
- ผู้นำชั่ว / ปฏิปักษ์
  - คู่บารมี
- คำสอน
  - มีศีล
  - มีหิริ (ละอายชั่ว/บาป) และโอตตัปปะ (เกรงกลัวชั่ว/บาป)
  - อินทรียสังวร ไม่ยินดียินร้ายในอารมณ์ต่างๆ
  - สติสัมปชัญญะ สติระลึกรู้ตัวในอิริยาบถต่างๆ
  - สันโดษ ความยินดีตามกำลัง
- พระบรมศาสดา คือ "พระพุทธเจ้า"
  - นามพิเศษ
    - พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
    - พระสัพพัญญุตญาณ
  - ยังไม่ตรัสรู้เป็นพระโพธิสัตว์
    - บำเพ็ญบารมี ๑๐
    - พบมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) คือ มรรค ๘
  - ผจญมาร
    - ใช้บารมี (๑๐ ทัศ) + บุรุษโยธา ๗ จำพวก
  - ตรัสรู้
    - ชนะพญามารและธิดามารทั้ง ๓
  - ชนะมาร และ ตรัสรู้

นิทรรศการไตรภูมิโลก
- ภูมิ
  - กามาวจรภูมิ
  - รูปาวจรภูมิ
  - อรูปาวจรภูมิ
- ลักษณะ(นิทรรศการไตรภูมิโลก)
  - กรรม
    - นายช่างผู้สร้าง
  - กิเลส
    - นายช่างผู้ออกแบบ
  - ผู้สร้าง
  - ผลจากผู้สร้าง
  - วิบาก
- โลกธรรม ๘ (สิ่งล่อหลอก)
  - ลาภ
  - เสื่อมลาภ
  - ยศ
  - เสื่อมยศ
  - สรรเสริญ
  - นินทา
  - สุข
  - ทุกข์
- วัฏฏะ (ทำให้เนิ่นช้า หลงวนเวียน)
  - กิเลสวัฏฏะ
  - กรรมวัฏฏะ
  - วิปากวัฏฏะ

ภัยเมือง

ภัยธรรมชาติ
- ภัยพยาธิ
  - โรงงานผลิตของเสีย
- ภัยชรา
  - ถนนเสื่อม ระบบสื่อสารเชื่องช้า
- ภัยมรณะ
  - ภูเขาวงแหวนโอบกระชับ

ภัยจากสมุทัย
- สาเหตุจากหัวโจก ๓
  - เจ้าเมืองกายเศร้าหมอง
  - บ้านเมืองยุ่งเหยิง
- สาเหตุจากอารมณ์ต่างๆ
  - เจริญทางวัตถุนิยม
  - เกิดความขัดสน
- สาเหตุจากอโยนิโสมนสิการ
  - บ้านเมืองวุ่นวาย
  - เห็นผิดเป็นถูก
- สาเหตุจากมทะ
  - วิปลาส
    - เห็นว่าเที่ยง ไม่เจ็บ ไม่แก่ ไม่ตาย

จิตตนคร

ลักษณะเมือง

ระบบสื่อสาร
- ระบบข้อมูล
  - มีแต่ทางเข้า เข้าแล้วออกเองไม่ได้เว้นแต่เจ้าเมืองจะมีปัญญา
  - มีความเพียรสร้างทางออกขึ้น
  - ทุกอย่างเกิดขึ้นแล้วไม่ว่าดีหรือชั่วจะเข้าถึงจิตทั้งหมด เป็นที่สั่งสมของอารมณ์
- ระบบบริหาร
  - ใจเมือง (สมองเมือง)
  - มโนทวาร มโน (สมอง)
  - ชั้นใน
  - ประตู ๖ ประตู (ระบบสื่อสาร)
  - ชั้นนอก (ข่าวสารใหม่)
    - จักขุทวาร จักขุปสาท ตาเมือง
    - โสตทวาร โสตปสาท หูเมือง
    - ฆานทวาร ฆานปสาท จมูกเมือง
    - ชิวหาทวาร ชิวหาปสาท ลิ้นเมือง
    - กายทวาร กายปสาท กายเมือง
    - (ข่าวสารเก่า)
- ระบบเมือง
  - ระบบโครงกระดูก
  - ระบบกล้ามเนื้อ
  - ระบบประสาท
  - ระบบการไหลเวียนของโลหิตและน้ำเหลือง
  - ระบบหายใจ
  - ระบบย่อยอาหารและถ่ายเท
  - ระบบขับถ่ายและปัสสาวะ
  - ระบบสืบพันธุ์หรือระบบสร้างเมืองใหม่แห่งจิตตนคร
  - ระบบต่อมไร้ท่อ
- ถนน ๔ แพร่ง (ที่ตั้งของเมือง)
- โรงงานเมือง
  - ธาตุดิน
    - โรงงานเกสา (ทำผม)
    - โรงงานโลมา (ทำขน)
    - โรงงานนขา (ทำเล็บ)
    - โรงงานทันตา (ทำฟัน)
    - โรงงานตโจ (ทำหนัง)
    - โรงงานมังสัง (ทำเนื้อ)
    - โรงงานหารู (ทำเอ็น)
    - โรงงานอัฏฐี (ทำกระดูก)
    - โรงงานอัฏฐิมิญชัง (ทำเยื่อในกระดูก)
    - โรงงานวักกัง (ทำไต)
    - โรงงานหทยัง (ทำหัวใจ)
    - โรงงานยกนัง (ทำตับ)
    - โรงงานกิโลมกัง (ทำพังผืด)
    - โรงงานปิหกัง (ทำม้าม)
    - โรงงานปัปผาสัง (ทำปอด)
    - โรงงานอันตัง (ทำลำไส้ใหญ่)
    - โรงงานอันตคุณัง (ทำลำไส้เล็ก)
    - โรงงานอุทริยัง (ทำอาหารใหม่)
    - โรงงานกรีสัง (ทำอาหารเก่า)
    - โรงงานมัตถเกมัตถลุงคัง (ทำมองในมองศีรษะ)
  - ธาตุน้ำ
  - ธาตุไฟ
  - ธาตุลม
- ปฐวีธาตุ (โรงงานทำดิน)
- อาโปธาตุ (โรงงานทำน้ำ)
- เตโชธาตุ (โรงงานทำไฟ)
- วาโยธาตุ (โรงงานทำลม)
  - โรงงานอัสสาสะปัสสาสะ (ทำลมหายใจเข้าออก)
- อากาศธาตุ (โรงงานทำอากาศ)
  - ช่องว่าง เช่น ท่อต่างๆ

ลักษณะเมืองจิตตนคร
- เป็นบุคคลผู้มีอำนาจ
- ไม่มีใครสามารถทำลายได้
- เจ้าอารมณ์มีความฉลาด
- มีวรรณะผ่องใส หรือ ปภัสสร
- เป็นจิตตธาตุหรือวิญญาณธาตุ ธาตุรู้

สถิตตรงที่รวมของถนน ๔ แพร่ง

เจ้าเมือง (นครสามี)
- นามอีก ๔ นาม
  - เวทนา (รับรู้สุขทุกข์)
  - สัญญา (รู้จำ)
  - สังขาร (ช่างปรุงคิด)
  - วิญญาณ (ช่างรู้ต่างๆ)
- มีนามว่า วิญญาณ หรือ จิตต

คู่หู

การช่วงชิงอำนาจ

จุดคุมเชิง
- ใจกลางเมือง
  - (+) อัปปมาทธรรม
  - (-) ปมาทธรรม
- สมองเมือง
  - (+) สัมมาทิฏฐิ โยนิโสมนสิการ และสัจจะ
  - (-) มิจฉาทิฏฐิ อโยนิโสมนสิการ และมายา
- คลังทรัพย์สิน
  - (+) สันโดษ
  - (-) อิจฉา โลภะ และมัจฉริยะ
- จราจรและอิริยาบถ
  - (+) สติสัมปชัญญะ
  - (-) อสติสัมปชัญญะ
- จุดตรวจตราทั่วๆ ไป
  - (+) หิริโอตตัปปะ
  - (-) หัวโจกทั้ง ๓ และพรรคพวกอันธพาล
- ไตรทวาร
  - (+) ศีล วินัย และสุจริต ๓
  - (-) ทุจริต ๓
- ทวารชั้นนอกชั้นในทั้ง ๖
  - (+) สติและอินทรียสังวร
  - (-) อารมณ์และนิวรณ์

ฝ่ายที่ได้ชัยชนะ
ขึ้นอยู่กับเจ้าเมืองเชื่อฟังฝ่ายใด คู่บารมี (+) หรือ คู่อาสวะ(-) (เมืองที่มีการปฏิวัติรัฐประหารกันบ่อยที่สุด)

ลักษณะคู่อาสวะ
- พื้นเพ - คนต่างถิ่น
- คอยคัดทานอำนาจไม่เกรงกลัวคู่บารมี
- เป็นผู้ทำให้เจ้าเมืองเกิดความหลงใหลรักใคร่จนกลายเป็นคนสนิทสนม คอยอยู่ข้างกายเช่นเดียวกับคู่บารมี และคอยให้การช่วยเหลือสมุทัย

บทบาทสำคัญ
- เกลี้ยกล่อมเจ้าเมืองให้เชื่อฟังความเห็นของสมุทัย
- ยุยงให้เจ้าเมืองไม่รับฟังขอเสนอแนะของคู่บารมี

หน้าที่ : สร้างภาวะ
- กามาสวะ
- ภวาสวะ
- อวิชชาสวะ

เพื่อนสนิท : อนุสัย
- สร้างภาวะ
  - ราคานุสัย
  - ปฏิฆานุสัย
  - อวิชชานุสัย

สมุทัย
(ชวนให้เพลินยินดีไม่มีพอ)

ลูกสมุน
- หัวโจก ๓ (โลโภ โทโส โมโห)
  - ลูกมือ (ต้องสละออก)
    - กายทุจริต
    - วจีทุจริต
    - มโนทุจริต
  - นักเลงหัวมีดหัวไม้
    - อภิชฌาวิสมโลภะ (ละโมบ)
    - โทสะ (ร้ายกาจ)
    - โกธะ (โกรธ)
    - อุปนาหะ (ผูกโกรธ)
    - มักขะ (ลบหลู่)
    - ปลาสะ (ตีเสมอ)
    - อิสสา (ริษยา)
    - มัจฉริยะ (ตระหนี่)
    - มายา (มารยาเจ้าเล่ห์)
    - สาเถยยะ (โอ้อวด)
    - ถัมภะ (หัวดื้อ)
    - สารัมภะ (แข่งดี)
    - มานะ (ถือตัว)
    - อติมานะ (ดูหมิ่น)
    - มทะ (มัวเมา)
    - ปมาทะ (เลินเล่อ)
  - พรรคพวกหัวโจก ๑๖ (ต้องใช้ปัญญาแก้ไข)
  - หัวโจก ๓ + พรรคพวก ๗ (คอยก่อกวนภายในบ้าน)
    - โลโภ (โลภ) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - โทโส (โกรธ) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - โมโห (หลง) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - มาโน (ถือตัว) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - ทิฏฐิ (เห็นผิด) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - วิจิกิจฉา (ลังเล) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - ถีนัง (ง่วงเหงา) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - อุทธัจจัง (ฟุ้งซ่าน) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - อหิริกัง (ไม่ละอายใจ) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
    - อโนตตัปปัง (ไม่เกรงกลัวชั่ว) พรรคพวก ๑๕๐
      - รูปธรรม ๗๕
      - นามธรรม ๗๕
  - กิเลส ๑,๕๐๐ (ปราบด้วยปัญญา)
  - อัตตา ๑๐๔
    - กามตัณหา ปิดการสื่อสาร ๖ ทาง
      - ประจำ ๓ ภาค (อดีต ปัจจุบัน อนาคต)
      - ประจำกำกับตัวเอง ๑๘
      - ประจำกำกับผู้อื่น ๑๘
    - ภวตัณหา ปิดการสื่อสาร ๖ ทาง
      - ประจำ ๓ ภาค (อดีต ปัจจุบัน อนาคต)
      - ประจำกำกับตัวเอง ๑๘
      - ประจำกำกับผู้อื่น ๑๘
    - วิภวตัณหา ปิดการสื่อสาร ๖ ทาง
      - ประจำ ๓ ภาค (อดีต ปัจจุบัน อนาคต)
      - ประจำกำกับตัวเอง ๑๘
      - ประจำกำกับผู้อื่น ๑๘
- สังโยชน์ ๑๐ (เครื่องผูกใจสัตว์)
  - โอรัมภาคิยะขั้นต่ำ (หยาบ)
    - ๑. สักกายทิฏฐิ : ความเห็นเป็นเหตุถืออัตตาตัวตนในสกนธ์ภาย
    - ๒. วิจิกิจฉา : ความลังเลเป็นเหตุไม่แน่นใจในปฏิปทาเครื่องดำเนินของตน
    - ๓. สีลัพพตปรามาส : ความถือศีลและวัตรต่างๆ ด้วยความปรารถนาผล มีลาภ
    - ๔. กามราคะ : ความยินดีด้วยอำนาจกิเลส
    - ๕. ปฏิฆะ : ความกระทบกระทั่งแห่งจิตหรือความหงุดหงิด
  - อุทธัมภาคิยะขั้นสูง (ละเอียด)
    - ๖.รูปราคะ : ความติดอยู่ในรูปธรรม เช่น ชอบใจในบุคคลบางคนหรือในรูปฌาน
    - ๗. อรูปราคะ : ความติดอยู่ในอรูปธรรม เช่น ในสุขเวทนา หรือในอรูป
    - ๘. มานะ : ความสำคัญว่ายังมีเรา
    - ๙. อุทธัจจะ : ความคิดพล่าน
    - ๑๐. อวิชชา : ความไม่รู้ในสัจจะทั้งหลาย
- มทะ (ความเมา)
  - ช่อมถนน สุข - มาจากนิรโรค(ไม่มีโรค)
    - ช่อมโรงงาน สมุน : อาโรคยมทะ(ความเมาในความไม่มีโรค)
  - ตกแต่งประดับ สด - มาจากนิรชร(ไม่แก่)
    - ประดาบ้านเมือง สมุน : โยพพนมทะ(ความเมาในวัยหนุ่มสาว)
  - เห็นภูเขาวงแหวน ชื่น - มาจากนิรมร (ไม่ตาย)
    - เป็นภูเขากระดาษ สมุน : ชีวิตมทะ (ความเมาในชีวิต)
- ตัณหา ๑๐๘ (ครูต้องปิดสัจจะในข่าวสาร)
  - พืชพันธุ์แห่งมนุษย์ (สัตว์ ๖ ชนิด ในโรงพยาบาล)
    - เพศชาย
    - เพศหญิง
  - สัตว์ ๖ ชนิด (ในเรือนที่ปิด)
    - รูป - งู (เลื้อยหาจอมปลวก)
    - เสียง - จระเข้ (วิ่งลงน้ำ)
    - กลิ่น - นก (บินไปในอากาศ)
    - รส - ไก่ (บินสู่บ้านอาศัย)
    - กาย - สุนัขจิ้งจอก (วิ่งสู่ป่าช้า)
    - ใจ - ลิง (วิ่งหลุกหลิกบนต้นไม้)
- นิวรณ์ ๕
  - คู่ปรับ อโยนิโสมนสิการ
  - คู่ปรับ กามฉันทะ *(รักใครในกาม)* อุปมาด้วย ความเป็นหนี้
  - คู่ปรับ พยาบาท *(หงุดหงิด โกรธแค้น)* อุปมาด้วย ความเป็นโรค
  - คู่ปรับ ถีนมิทธะ *(ง่วงเซื่องซึม)* อุปมาด้วย ความต้องขังในเรือนจำ
  - คู่ปรับ อุทธัจจกุกกุจจะ *(ฟุ้งซ่าน รำคาญใจ)* อุปมาด้วย ความเป็นทาส
  - คู่ปรับ วิจิกิจฉา *(ลังเลสงสัย)* อุปมาด้วย การเดินทางกันดาร

คู่บารมี

กองทัพคู่อาสวะ
- กองทัพใหญ่สังโยชน์
  - กองทัพสักกายทิฏฐิ (ยึดถืออัตตาตัวตน)
  - กองทัพวิจิกิจฉา (ลังเลสงสัย)
  - กองทัพสีลัพพตปรามาส (ความถือศีลและวัตร)
  - กองทัพกามราคะ (ติดกำหนัดยินดีในกาม)
  - กองทัพปฏิฆะ (ความหงุดหงิดใจ)
  - กองทัพรูปราคะ (ติดในรูปธรรมอารมณ์แห่งรูปฌาน)
  - กองทัพอรูปราคะ (ติดในอรูปธรรมอารมณ์แห่งอรูปฌาน)
  - กองทัพมานะ (สำคัญว่ายังมีเรา)
  - กองทัพอุทธัจจะ (ความคิดพล่าน)
  - กองทัพอวิชชา (ความไม่รู้จริง)
- กำลังพล
- การแสดงอำนาจ
  - เดินสวนสนามแสดงอำนาจความยิ่งใหญ่ผูกใจชาวจิตตนคร

ลักษณะคู่บารมี
- ไม่กาล
  - ไม่มีอดีต
  - ไม่มีปัจจุบัน
  - ไม่มีอนาคต
- กระทู้ถามจากพระบรมครู
- ทรงแนะนำ
  - ศีล (วินัยเป็นผู้ช่วย) รักษาไตรทวารงดเว้นจากทุจริต
    - กาย
    - วาจา
    - ใจ
  - หิริ โอตตัปปะ นครบาลหรือโลกบาล
    - ละอายต่อบาป
    - เกรงกลัวต่อบาป
  - อินทรียสังวร สามารถระวังรักษาทางสื่อสารแห่งจิตตนคร
    - ชั้นนอก
    - ชั้นใน
  - สติสัมปชัญญะ สามารถอยู่ยามเฝ้าอิริยาบถทุกแห่งของจิตตนคร
  - สันโดษ สามารถจัดปันส่วนทรัพย์สินเงินทอง ที่ดิน เครื่องอุปโภค บริโภค ให้พอใจตามส่วนของตนๆ
  - บุญกิริยา เมื่อมหาภัยบังเกิดขึ้น ไม่มีกิจอื่นที่พึงทำได้นอกจาก
    - ธรรมจริยา - ความประพฤติธรรม
    - สมจริยา - ความประพฤติสมควร
    - กุศลกิริยา - ความทำกุศล
    - บุญกิริยา - ความทำบุญ
- จิตตภาวนา
  - นิมิต (เครื่องกำหนดอารมณ์)
    - โยนิโสมนสิการ
    - อสุภนิมิต
    - เมตตาเจโตวิมุตติ
    - อาโลกสัญญา
    - อานาปานสติ
    - กุศล อกุศล
  - สติ (เป้าประตูเมือง)
  - สมถะและวิปัสสนา

กองทัพคู่บารมี
- ปัญญาสิกขา
  - สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ)
  - สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)
- สีลสิกขา
  - สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ)
  - สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)
  - สัมมาวาจา (วาจาชอบ)
- จิตตสิกขา
  - สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ)
  - สัมมาสติ (ระลึกชอบ)
  - สัมมาสมาธิ (ตั้งมั่นชอบ)
- กองทัพพิเศษ
- กองทัพใหญ่บรรลุกำลังพล
  - อิทธิปาฏิหาริย์ *(แสดงฤทธิ์เป็นอัศจรรย์)*
    - ทำให้ใจสงบและเห็นประจักษ์อานุภาพของพระไตรสรณคมน์
  - อาเทสนาปาฏิหาริย์ *(ดักใจเป็นอัศจรรย์)*
    - ทำให้หายสงสัยเรื่องกรรมและผลของกรรมทั้งชาตินี้และอดีตชาติ
  - อนุสาสนีปาฏิหาริย์ *(สั่งสอนเป็นอัศจรรย์)*
    - ทำให้เห็นความสำคัญของปัจจุบันว่าอาจเปลี่ยนอนาคตได้
- ประกาศแสดงธรรม
- แปรขบวนธรรม : อนุปุพพปฏิปทา (ธรรมหมวด ๑ ถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗)
  - ศีล
    - จุลศีล
    - มหาศีล
  - อินทรียสังวร
  - สติสัมปชัญญะ
  - สันโดษ
  - จิตตปริโสธนะ
- การแสดงธรรมเป็นลำดับ (เรื่องในใจ : ให้ผู้ฟังรู้ตามความจริง)
  - ฌาน
    - ปรุมฌาน
    - ทุติยฌาน
    - ตติยฌาน
    - จตุตถฌาน

พระบรมครู คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ผู้ไม่เห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา)
- ลักษณะคู่บารมี
  - ระดับบารมี
    - ไม่มีบารมี
    - บารมีอย่างสามัญ
    - อุปบารมี
    - ปรมัตถบารมี
  - อัธยาศัย ๑๐ (บารมี ๑๐)
    - แบ่งปันสงเคราะห์
    - รักตนสงวนตนจากบาป
    - ปลีกกายปลีกใจจากเครื่องติดทั้งหลาย
    - เสาะแสวงหาปัญญา
    - ขยันหมั่นเพียร
    - อดทนต่ออารมณ์
    - รักษาสัจจะ
    - ตั้งใจมุ่งมั่น
    - ประกอบด้วยเมตตา
    - มัธยัสถ์ในอารมณ์ คือ เป็นกลางในอารมณ์
- ทศพิธราชธรรม (ธรรมสำหรับพระราชา)
  - ตบะ (ความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส)
- ธรรมสำหรับผู้ปกครอง
  - ๑. โลโภ โทโส โมโห มีคุณหรือมีโทษ
  - ๒. คนที่โลภ โกรธ หลง แล้วฆ่าบ้าง ลักของบ้าง หลอกลวงบ้าง เป็นคนดีหรือคนเลว

พุทธสาสน์
- อริยสัจจะ
  - ทุกข์ - ควรกำหนดรู้
    - สกนธ์ภายเป็นที่ยึดถือทั้ง ๕ (โดยย่อ)
      - นาม
      - รูป
      - ธรรมที่พึงรู้จักด้วยอภิญญา
  - สมุทัย - ควรละ (เหตุให้เกิดทุกข์)
    - ตัณหา (ความดิ้นรนทะยานอยาก)
      - กามตัณหา (ความดิ้นรนไปในกาม)
      - ภวตัณหา (ความดิ้นรนไปในภพคือความเป็นนั่นนี่)
      - วิภวตัณหา (ความดิ้นรนไปในวิภพคือความไม่เป็นนั่นนี่)
    - นันทิ (ความเพลิน)
    - ราคะ (สิ่งที่ย้อมใจให้ติดให้ยินดี)
    - (สหาย)
      - อวิชชา
      - ภวตัณหา
    - ธรรมที่พึงละด้วยอภิญญา
  - นิโรธ - ควรทำให้แจ้ง (ความดับทุกข์)
    - วิราคะ (ความสำรอกออกหมดไม่มีเหลือ)
      - ความดับตัณหา
      - ความทิ้งตัณหา
      - ความสละตัณหา
      - ความปล่อยตัณหา
      - ความไม่พัวพันตัณหา
    - วิชชา(ความรู้ในสัจจะ)
    - วิมุตติ(ความหลุดพ้น)
    - ธรรมที่พึงทำให้แจ้งด้วยอภิญญา
  - มรรค - ควรปฏิบัติอบรมให้เกิดมีขึ้น (ปฏิปทาอันให้ถึงความดับทุกข์)
    - มรรค ๘
    - มัชฌิมาปฏิปทา(ข้อปฏิบัติเป็นทางกลาง)
      - สมถะ(ข้อปฏิบัติเป็นเครื่องสงบใจและอารมณ์)
      - วิปัสสนา(ข้อปฏิบัติทำให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง)
    - ธรรมที่พึงปฏิบัติอบรมด้วยอภิญญา

กองทัพคู่บารมี
- บทบาทสำคัญ
  - ชี้แนะเจ้าเมืองให้พ้นจากอำนาจของคู่อาสวะและสมุทัย
- พื้นเพ - คนพื้นเมือง
- เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทั้งปวงซึ่งตรงกันข้ามกับสมุทัย

จิตตนคร

นครหลวงของโลก

เรื่องย่อจิตตนคร : นครหลวงของโลก

จากพระนิพนธ์ สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ในบรรดาสิ่งประณีตพิสดารต่างๆ แห่งจิตตนครนั้น
นครสามีหรือเจ้าเมืองเป็นความสำคัญที่สุด ไม่มีสิ่งใดสำคัญเท่า
และเจ้าเมืองแห่งจิตตนครก็คือจิตนี้เอง หรือใจนี้เอง
ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยใจ
คือการกระทำใดๆ ก็ตาม คำพูดใดๆ ก็ตาม จะดีหรือชั่ว
จะเป็นการส่งเสริมหรือเป็นการทำลายจิตตนคร
ก็ย่อมเนื่องมาจากนครสามีหรือจิตหรือใจนั่นแหละเป็นสำคัญ

จิตตนคร

: นครหลวงของโลก (อย่างย่อ)

จิตตนคร นครหลวงของโลก อันลักษณะเมืองนั้น มีป้อมปราการ มีประตู ๖ ประตู มีถนน ๔ แพร่งก็คือธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ เจ้าเมืองจิตตนครจะสถิตอยู่ตรงที่รวมของถนน ๔ แพร่ง มีนามเรียกว่า วิญญาณ หรือ จิตต ระบบเมืองจิตตนครประกอบด้วยระบบต่างๆ ทั้ง ๙ ระบบ และ โรงงานสำคัญๆ ก็มากกว่า ๔๐ โรงงาน ประตูเมืองทั้ง ๖ ประตูจะเปิดอยู่ตลอดทั้งกลางวันกลางคืน จะปิดก็ต่อเมื่อเจ้าเมืองหลับ ส่วนถนนธาตุทั้ง ๔ นี้ถ้าอยู่รวมกันเป็นปกติ ที่อยู่ของเจ้าเมืองก็จะปกติ แต่ถ้าธาตุทั้ง ๔ เกิดผิดปกติ จิตตนครก็จะเกิดความระส่ำระส่าย โดยธาตุทั้ง ๔ จะแปรปรวนไปก็ด้วยภัยเมืองที่เรียกว่าภัยธรรมชาติทั้ง ๓ อย่างได้แก่ **ภัยพยาธิ ภัยชรา และภัยมรณะ** ในเมืองจิตตนครนี้เจ้าเมืองมีความสำคัญที่สุด ถ้าใจดี พูดดี ทำดี นครก็ย่อมดี เป็นการสร้างเสริมจิตตนคร และถ้าใจไม่ดี การพูด การทำอันเกิดจากใจก็ย่อมไม่ดี ย่อมเป็นการทำลายจิตตนคร

จิตตนครมีระบบการสื่อสารแบ่งออกได้เป็นระบบการรับรู้และระบบข้อมูล โดยระบบการรับรู้แบ่งเป็น ๒ ชั้น คือชั้นนอกได้แก่ *ตาเมือง หูเมือง จมูกเมือง ลิ้นเมือง กายเมือง* โดยมีหัวหน้าควบคุมระบบสื่อสารชั้นนอกทั้ง ๕ เรียกว่า ปสาท หรือ ประสาท ซึ่งจะเรียกตามชื่อของระบบงานได้ดังนี้ จักขุปสาท โสตปสาท ฆานปสาท ชิวหาปสาท กายปสาท โดยจะควบคุมอยู่ตรงทวารชั้นนอกทั้ง ๕ ได้แก่ จักขุทวาร โสตทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร และชั้นในอันเป็นจุดรวมนี้เรียกว่า **ระบบใจเมือง หรือสมองเมือง** มีหัวหน้าควบคุมอยู่ที่ระบบศูนย์กลางชื่อว่า **มโน** ควบคุมอยู่ที่มโนทวาร ปสาททั้ง ๕ เป็นหัวหน้าเฉพาะระบบตน ไม่ก้าวก่ายกัน คนไหนได้รับข่าวสารอะไรจะรายงานตรงไปยังมโนซึ่งเป็นหัวหน้าใหญ่โดยทันที เมื่อมโนได้รับรายงานก็แจ้งแก่เจ้าเมืองทันที แต่ถ้าเจ้าเมืองยังต้องพิจารณาข่าวสารเก่าๆ ทำให้มโนไม่ว่างไปรับข่าวสารใหม่ ข่าวสารใหม่ๆ จากระบบภายนอกก็จะเข้าไม่ถึงเจ้าเมือง จนกว่ามโนจะว่างไปรับข่าวสาร เจ้าเมืองถึงจะได้รับข่าวสารใหม่ สำหรับระบบข้อมูลนั้นจะมีลักษณะเฉพาะก็คือ มีแต่ทางเข้า เข้าแล้วออกเองไม่ได้ เว้นแต่เจ้าเมืองมีปัญญา มีความเพียรสร้างทางออกขึ้น และทุกๆ อย่างที่เกิดขึ้นแล้วในจิตตนครนี้ ไม่ว่าจะดีหรือชั่วจะเข้าถึงจิตทั้งหมด เรียกได้ว่าเป็นที่สั่งสมของอารมณ์

นอกจากนี้ มโนยังต้องรวบรวมข่าวสารทุกอย่างเข้าแฟ้มพร้อมเสนอรายงานเมื่อเจ้าเมืองเรียกหา ซึ่งมักจะเรียกหาอยู่เสมอทำให้มโนไม่ว่าง ไม่อาจรับข่าวสารจากภายนอกอยู่นาน จนบางทีข่าวสารต้องมีความแรงพอที่จะทำให้เจ้าเมืองชะงัก ต้องปล่อยมโนให้ว่างออกไปรับข่าวสาร มโนเป็นผู้ทำงานหนักมากกว่าหัวหน้าระบบสื่อสารภายนอกทั้ง ๕ เพราะแม้ว่าขณะหลับ ตราบที่เจ้าเมืองยังไม่ยอมหลับก็ยังเรียกหามโนตลอด ดังที่เรียกกันว่า

เจ้าเมืองจิตตนครกับเพื่อนคู่หู : คู่บารมี และ คู่อาสวะ

เจ้าเมืองแห่งจิตตนครเรียกกันทั่วไปว่า **จิตต** ตามชื่อของเมือง แต่ยังมีอีก **๔ นามที่ขนานเรียกกัน คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ** ซึ่งเป็นการเรียกกันตามอาการที่แสดงออกของเจ้าเมือง ก็คือ **รู้สุข รู้จำ ช่างคิด และช่างรู้** นอกจากนี้เจ้าเมืองยังเป็นบุคคลที่มีอำนาจไม่มีใครสามารถทำลายได้ เป็นวิญญาณธาตุ หรือธาตุรู้ มีความฉลาด มีวรรณะผ่องใส จนใครๆ ต่างพากันเรียกเจ้าเมืองว่า ปภัสสร ซึ่งตรงกับคำสามัญว่า ผุดผ่อง ยิ่งเจ้าเมืองมีคู่บารมีอยู่คู่ด้วยแล้วก็ยิ่งเป็นการส่งเสริมเจ้าเมืองผุดผ่องงดงาม และจิตตนครก็มีความผาสุกด้วยกันทั้งหมด

เจ้าเมืองมีเพื่อนคู่หูอีกหลายคน ทั้งคู่บารมี คู่อาสวะ และหนึ่งในนั้นก็คือ สมุทัย ซึ่งจะมีคู่อาสวะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลืออยู่อย่างลับๆ เมื่อเจ้าเมืองคบหากับสมุทัย สมุทัยจะคอยให้คำแนะนำเจ้าเมือง โดยจะกระซิบที่หูที่ใจอยู่เสมอ เพื่อให้ปกครองจิตตนครได้อย่างมีความสุขสนุกสบาย สมุทัยเดิมทีก็เป็นคนต่างถิ่น แต่อพยพเข้ามาตั้งหลักฐานอยู่ในจิตตนครพร้อมกับพรรคพวกสมุทัยมีลักษณะนิสัยเป็นไปทั้งทางสร้างและทางทำลาย นิสัยฝ่ายดีก็คืออยากดีและฝ่ายไม่ดีก็คืออยากได้ใคร่ดี ซึ่งมักจะชักชวนชาวจิตตนครให้เพลิดเพลินยินดีอยู่เสมอ และด้วยความอยากได้ใคร่ดีที่ไม่มีอิ่ม ไม่มีพอ ไม่มีเต็ม โดยไม่สนใจกฎหมายศีลธรรมหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถ้ารู้สึกว่าเป็นเครื่องขัดขวางต่อความอยาก สมุทัยจะชักนำให้ชาวจิตตนครประพฤติหลีกเลี่ยง หรือฝ่าฝืนกฎหมายศีลธรรมอยู่เนืองๆ ทั้งโดยปกปิด ทั้งโดยเปิดเผย และชักนำให้ทำโจรกรรม โดยสมุทัยจะแนะนำว่า เมื่ออยากทำสิ่งใดแล้ว ทำเสียตามที่อยากจะหายอยาก เรียกว่า กิเลสดับ ซึ่งนั้นหาถูกไม่ อันโดยที่จริงแล้วกิเลสมิได้ดับไปไหน เพียงแต่แอบซ่อนฝังลึกอยู่ในจิตใจ อันจะกลายเป็นพื้นฐานที่ไม่ดีของใจ

ลูกสมุนสมุทัย ๓ หัวโจก โลโภ โทโส โมโห สิงใจชาวเมือง

สมุทัยชอบใช้หัวโจกทั้ง ๓ ได้แก่ โลโภ โทโส โมโห ไปทำตามที่ตัวสมุทัยเองต้องการ โดยจะมีกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต คอยเป็นลูกน้องผู้ลงมือรับใช้ และเพื่อที่จะครองใจชาวจิตตนครไว้ทั้งเมืองสมุทัยยังใช้ โลโภ โทโส โมโห ไปสิงใจชาวเมือง ให้เกิดความโลภ โกรธ หลง และยังมีพรรคพวกหัวมีดหัวไม้ต่างๆ อีก ๑๖ คน ได้แก่ ***๑.อภิชฌาวิสมโลภะ ๒.โทสะ ๓.โกธะ ๔.อุปนาหะ ๕.มักขะ ๖.ปลาสะ ๗.อิสสา ๘.มัจฉริยะ ๙.มายา ๑๐.สาเถยยะ ๑๑.ถัมภะ ๑๒.สารัมภะ ๑๓.มานะ ๑๔.อติมานะ ๑๕.มทะ ๑๖.ปมาทะ*** เข้าไปสิงใจคน เที่ยวก่อกวนความสงบสุขของบ้านเมือง นอกจากนี้เพื่อรักษาอำนาจของตนให้มั่นคง สมุทัยยังวางพรรคพวกตามจุดสำคัญต่างๆ ของจิตตนคร ซึ่งก็คือ **ระบบสื่อสารชั้นนอก ๕ ชั้น และชั้นใน ๑ ชั้น โดยวางตัณหา ๑๐๘ ยึดระบบสื่อสารทั้งพื้นที่ไว้ทั้งหมด ส่งกิเลส ๑๕๐๐** คนโดยมีหัวโจกทั้ง ๓ และหัวโจกพรรคพวกเพิ่มขึ้นอีก ๗ คนรวมเป็น ๑๐ คนได้แก่ **๑.โลโภ ๒. โทโส ๓.โมโห ๔.มาโน ๕.ทิฏฐิ ๖.วิจิกิจฉา ๗.ถีนัง ๘.อุทธัจจัง ๙.อหิริกัง ๑๐.อโนตตัปปัง** คอยกำกับภายในบ้านของชาวจิตตนครทุกคน และส่งอารมณ์ซึ่งเป็นมายาศาสตร์

เป็นเครื่องมือปกปิดสัจจะข่าวสารทั้งหลายที่เข้ามา ทำให้เจ้าเมืองถูกลวงให้หลง ให้เข้าใจผิดเป็นไปตามแต่อารมณ์ที่สมุทัยต้องการให้เป็น

นอกจากนี้สมุทัย เพื่อที่จะพยายามปิดบังหรือบิดเบือนไม่ให้ผู้ใดได้เห็นทุกข์ ให้เห็นแต่สุข ยังใช้อารมณ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ครองใจคนทั้งปวง โดยใส่ความเพลิน และความติดใจยินดีเข้าไปในความหวังหรือความอยากซึ่งเป็นอาหารใจของชาวจิตตนคร พร้อมทั้งคอยป้อนสิ่งที่เรียกว่าอารมณ์แก่ความอยาก ความติดใจยินดี โดยแทรกไปกับข่าวสารที่ผ่านทางระบบสื่อสาร จนทำให้ชาวจิตตนครตกเป็นทาส พากันติดอารมณ์กันอย่างงอมแงม จนไม่สามารถจะขาดอารมณ์ได้ เหมือนดั่งสัตว์เลี้ยงของสมุทัยทั้ง ๖ มาจับผูกรวมกัน สุดแท้แต่สัตว์ใดชนะมีกำลังที่จะวิ่งเข้าหาอารมณ์ที่ชอบ เช่น รูปเหมือนอย่างงูเลื้อยเข้าหาจอมปลวก เสียงเหมือนอย่างจระเข้วิ่งไปลงน้ำ กลิ่นเหมือนนกบินหวือไปในอากาศ รสเหมือนไก่บินไปสู่บ้านที่อาศัย กายสัมผัสเหมือนสุนัขจิ้งจอกวิ่งไปสู่ป่าช้า เรื่องทางใจเหมือนลิงวิ่งหลุกหลิกไปบนต้นไม้ ยิ่งยุ่งวุ่นวายสมุทัยก็ยิ่งสนุกสนาน เจ้าเมืองก็เพลิดเพลินไปกับอารมณ์ที่สมุทัยสร้างขึ้น นอกจากนี้สมุทัยเพื่อให้สืบรักษาพลังสืบต่อไป ยังได้สอดแทรกความรู้สึกทางเพศไว้แก่ชาวจิตตนครทั้งปวงหรือที่เรียกว่าความรักความใคร่ เพื่อให้รักษาพืชพันธุ์ไว้ในจิตใจของชาวจิตตนคร เดิมนครสามีมีกายผุดผ่อง ก็กลับกลายเป็นเศร้าหมองเมื่อคบกับสมุทัย แต่ด้วยเดชะกุศลของเจ้าเมืองยังมีอยู่ กล่าวคือคู่บารมีของเจ้าเมืองอันเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทั้งปวง ซึ่งตรงกันข้ามกับสมุทัย เนื่องด้วยสมุทัยเกรงกลัวคู่บารมี และสมุทัยจำต้องถอยห่างเมื่อคู่บารมีได้เข้ามาตักเตือนเจ้าเมือง **ในเรื่องกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และหัวโจกทั้ง ๓ ที่ก่อเรื่องวุ่นวาย**ต่างๆ จนทำให้เจ้าเมืองคิดขึ้นได้ว่าจิตตนครกำลังยุ่งเหยิง และเมื่อเจ้าเมืองอยู่กับคู่บารมี ขณะเดียวกันสมุทัยก็ถอยห่าง ทำให้กายของเจ้าเมืองกลับผุดผ่องมีแสง ปัญญารู้ถูกต้องขึ้น ภาพมายาอารมณ์ต่างๆ ก็หายไป ภาพแห่งสัจจะปรากฏขึ้นแทน ซึ่งก็คือผลความยุ่งเหยิงต่างๆ แต่ก็ยังจับเหตุไม่ถูก เจ้าเมืองยังคงโปรดปรานพอใจสมุทัย เนื่องจากเข้าใจว่าสมุทัยเป็นผู้สร้างสรรค์ความสุขความเจริญต่างๆ จึงทำให้ยังคลำหาเหตุแห่งทุกข์ไม่พบ ฝ่ายคู่บารมีก็ได้เข้ามาตักเตือน แม้จะรู้อยู่เต็มอกว่าใครเป็นต้นเหตุ แต่เห็นว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะบอก เพราะอย่างไรเจ้าเมืองก็คงไม่ยอมเชื่อ ด้วยยังโปรดปรานสมุทัยอยู่มาก แต่ก็จำเป็นที่จะต้องทำให้เจ้าเมืองได้รู้ได้เห็นขึ้นด้วยตนเอง

คู่บารมีเข้าเฝ้ากราบทูลพระบรมครู

คู่บารมีจึงไปเข้าเฝ้าพระบรมครู กราบทูลเรื่องราวต่างๆ พร้อมทูลถามถึงต้นเหตุที่ให้เกิดความเดือดร้อน และได้รับพุทธโอวาท เป็นกระทู้มาถามต่อนครสามี จึงได้รู้ว่า **โลโภ โทโส และโมโห เป็นตัวมูลเหตุ** และเพื่อแก้ไขความยุ่งยากของจิตตนครที่เกิดจากการคุมอำนาจของสมุทัยและพรรคพวก คู่บารมีจึงแนะนำ**เจ้าเมืองให้เรียกศีล หิริโอตตัปปะเข้าพบด่วน จากนั้นได้แต่งตั้งศีลและวินัยมาเป็นผู้รักษาไตรทวารของเมืองซึ่งก็คือกาย วาจา ใจ ให้ประพฤติในทางสุจริต และแต่งตั้งหิริโอตตัปปะทั้งคู่เป็นโลกบาลเป็นนครบาลคอยสอดส่องตรวจตรา โดยใช้ความละอายต่อบาปและความกลัวต่อบาปในจิตใจมาเป็นเครื่องมือ จึงทำให้เกิดร่มเย็นเป็นสุขทั่วจิตตนคร**

หลังจากปีใหม่ผ่านพ้นไป ฝ่ายสมุทัยและพรรคพวกเห็นว่าเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป เกรงว่าตนเองจะสิ้นอำนาจจึงรอสบโอกาสที่คู่บารมีไม่อยู่เข้าไปเพ็ดทูลให้เจ้าเมืองสั่งพักหน้าที่ศีลและหิริโอตตัปปะเสียทั้งหมด โดยเพิ่มเติมอารมณ์แก่เจ้าเมืองมากขึ้นจนเกิดความเคลิบเคลิ้มหลงใหลในอารมณ์บางอย่าง จึงเป็นโอกาสให้หัวโจกทั้ง ๓ คือโลโภ โทโส โมโห เข้าแทรก สมุทัยโปรยอารมณ์ฟุ้งตลบไปทั้งเมือง จนเกิดความวุ่นวาย ศีลและหิริโอตตัปปะถูกสั่งพักหน้าที่ สมุทัยและพรรคพวกเข้ายึด ส่งทุจริต ๓ ออกกระทำการ และส่งอารมณ์ออกไปคล้องใจผู้คน ทำให้สมุทัยได้กลับมีอำนาจได้อีก เป็นเหตุให้ศีลและหิริโอตตัปปะต้องหลีกหนีไป เช่นเดียวกับจิตใจคนเรา เมื่อความชั่วครองอยู่ความดีก็จะไม่มี หรือเมื่อมีความดีครองอยู่ความชั่วก็จะไม่มี

หลังจากที่สมุทัยกลับขึ้นมามีอำนาจใหม่ ได้ส่งทุจริต ๓ ยึดไตรทวาร ตลอดถึงส่งกิเลสตัณหาทั้งปวงจำนวนมากมายออกคุมทวารแห่งการสื่อสารทั้งชั้นนอกและชั้นใน แทรกอารมณ์เข้าไปในระบบสื่อสาร ยั่วยวนใจผู้คนให้เกิดความเพลิดเพลินยินดี พากันลืมศีลและหิริโอตตัปปะ จนเกิดความเดือดร้อนยากจนขัดสน เกิดเหตุภัยพิบัติ ทำให้ชาวจิตตนครกลับมาระลึกถึงศีลและหิริโอตตัปปะอีกครั้ง ทำให้สมุทัยเกิดความหวั่นเกรงว่าชาวเมืองจะรู้ความจริง จึงหลีกตัวเร้นไป เมื่อคู่บารมีกลับมาได้แจ้งความจริงแก่เจ้าเมืองให้เห็นถึงความจริง ความเจริญทางวัตถุหาใช่ความสุขที่แท้จริงไม่ จนเจ้าเมืองเห็นชอบด้วยจึงได้เชิญศีลและหิริโอตตัปปะกลับเข้ามาทำหน้าที่ และได้กำลังเข้ามาประจำการช่วยเสริมอันได้แก่ ๑.อินทรียสังวร เข้ามาระวังเรื่องการสื่อสารทั้งชั้นนอกและชั้นใน ๒.สติสัมปชัญญะ เข้ามาระวังเรื่องการอยู่ยามคอยเฝ้าอิริยาบถทุกแห่งของจิต ๓.สันโดษ เข้ามาระวังรักษาเรื่องการจัดสรรปันส่วนทรัพย์สิน เมื่อทุกส่วน ได้เข้าทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแล้ว เหตุภัยพิบัติต่างๆ ก็เริ่มลดน้อยลงตามลำดับ

หลังจากสมุทัยถอยร่นไปก็ได้เข้าพบปะกับคู่อาสวะซึ่งเป็นคู่ปรับกับคู่บารมี และเป็นผู้คอยช่วยสมุทัยอยู่ด้านหลังอย่างลับๆ มาโดยตลอด เมื่อคู่บารมีจะกล่าวอะไร คู่อาสวะก็จะคอยคัดค้านอยู่เรื่อยไป ซึ่งอันที่จริงคู่อาสวะก็เป็นคนต่างถิ่นแต่เข้ามาเป็นคนใกล้ชิดอยู่ประจำพระองค์เช่นเดียวกับคู่บารมี โดยไม่ได้เกรงกลัวหรือถอยกรูด เมื่อคู่บารมีเข้ามาคู่อาสวะจะคอยกระซิบเจ้าเมืองไม่ให้เชื่อคู่บารมีแต่ให้เชื่อสมุทัย จนเป็นเหตุให้เจ้าเมืองเกิดความสับสนเรียกใช้คู่บารมีบ้าง เรียกใช้สมุทัยบ้าง **ในจิตตนครจึงเกิดมีทั้ง**

สองฝ่าย คือฝ่ายกุศลกับฝ่ายอกุศล ศาสนาก็มีทั้งฝ่ายพุทธศาสนา ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดา โดยมีคู่บารมีเป็นผู้อุปถัมภ์สนับสนุน กับฝ่ายมารศาสนา ซึ่งมีมารหรือสมุทัยตั้งตนเป็นศาสดา เพื่อดึงคนให้พ้นจากโลกุตตรภูมิที่ซึ่งตนไม่มีอำนาจ ให้ดำเนินเข้าสู่ภูมิทั้ง ๓ ที่อยู่ในอำนาจของตนเท่านั้น โดยมีคู่อาสวะเป็นผู้อุปถัมภ์สนับสนุน ซึ่งชาวจิตตนครก็มีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกนับถือศาสนาใดก็ได้ โดยตามภาษาจิตตนครนั้น ความเห็นนั่นแหละเท่ากับเป็นศาสนาทางจิตใจโดยตรง ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิความเห็นที่ถูก ก็เป็นพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิความเห็นผิด ก็เป็นมารศาสนา ทุกคนในจิตตนครนับถือศาสนากันทั้งนั้น แต่เกือบจะทั้งเมืองก็ว่าได้ที่มักนับถือมารศาสนาและควบคู่ไปกับนับถือพุทธศาสนา ข้อนี้ทำให้สมุทัยผิดหวัง เพราะไม่อาจทำลายพุทธศาสนาลงไปได้ เกิดการแย่งอำนาจสับเปลี่ยนอำนาจการปกครองในหน่วยต่างๆ กันไปมา ซึ่งอาจพูดได้ว่า**จิตตนครเป็นเมืองที่มีปฏิวัติรัฐประหารกันบ่อยที่สุด**

จิตตนครที่ประลองกำลังของ ๒ ฝ่าย

ฉะนั้น จิตตนครจึงเป็นไปด้วยกำลังอำนาจของ ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายสมุทัยและคู่อาสวะกับฝ่ายคู่บารมี ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าเมืองจะคล้อยตามผู้ใด เนื่องจากเจ้าเมืองเป็นบุคคลพิเศษ มีคุณสมบัติพิเศษ ไม่มีใครทำลายได้ แต่คุณสมบัติพิเศษต่างๆ ต้องถูกบดบังไปเพราะสมุทัยและคู่อาสวะกับพรรคพวกซึ่งเข้ามาทำให้นครสามีมีความเห็นคล้อยตามและมอบหมายอำนาจต่างๆ ให้ โดยคู่อาสวะจะทำหน้าที่กำกับเจ้าเมืองอยู่ข้างใน ซึ่งคู่อาสวะจะทำหน้าที่สร้างภาวะ ๓ อย่างให้แก่เจ้าเมืองได้แก่ ๑.กาม ๒.ภพ ๓.อวิชชา พระพุทธเจ้าได้ตรัสชี้แสดงว่า อาสวะคือกิเลสที่ดองสันดาน คู่บารมีรับฟังเข้าใจ รู้จักอาสวะ และพยายามชี้แจงแสดงแนะนำนครสามีให้รู้จัก ในขั้นแรกเจ้าเมืองฟังไม่เข้าใจ แต่ต่อมาเริ่มเข้าใจ เริ่มรู้จักอาสวะ เริ่มเห็นคุณของศีลและการใช้ศีลปกครองบ้านเมือง แต่เนื่องจากเจ้าเมืองยังขาดความเด็ดเดี่ยว ยังยอมให้ตนตกอยู่ในอำนาจความเคยชินกับสมุทัย ทำให้ยังไม่ได้รับผลที่ควรรับอย่างแท้จริง ประกอบกับอนุสัยซึ่งเป็นเพื่อนสนิทอาสวะ เป็นกำลังสำคัญที่ทำงานอยู่เบื้องหลังให้กับสมุทัย จะคอยอยู่ใกล้ชิดและสร้างภาวะ ๓ อย่างให้แก่เจ้าเมืองก็คือ ราคะ ปฏิฆะ อวิชชา โดยเจ้าเมืองไม่เคยรู้ว่ามีอนุสัยคอยชักใยอยู่เบื้องหลัง รวมทั้งขณะที่นครสามีรู้สึกสงบ แจ่มใส อนุสัยก็ไม่ได้หลบหนีหายไปไหน ยังคงอยู่ชั้นในอย่างเงียบๆ กับนครสามี

กล่าวถึงคู่บารมีซึ่งเป็นที่เกรงกลัวของทั้งสมุทัยและคู่อาสวะหรืออนุสัย คู่บารมีมีอัธยาศัยที่เป็นที่ชมเชยกันทั่วไป ๑๐ ประการ โดยบารมีตรงกับคำว่าเต็มบริบูรณ์ ขณะที่บารมีนั้นมีตั้งแต่ ผู้ไม่มีบารมี ผู้มีบารมีอย่างสามัญ ผู้มีอุปบารมี จนถึงปรมัตถบารมี คู่อาสวะจะสบโอกาสตรงจุดบกพร่องของคู่บารมีนี่แหละ เมื่อคู่บารมียังไม่เต็มบริบูรณ์ จึงเป็นจุดให้เข้ามายึดตรงจุดบกพร่องได้ แล้วพยายามขยายวงออกไป เป็นอันว่าคู่บารมีและคู่อาสวะต่างก็ยื้นหยัดอยู่ในจิตตนคร

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า สมุทัยได้แทรกอารมณ์เข้าสู่จิตตนครทางระบบสื่อสารทั้งปวง แล้วใช้อารมณ์นี่แหละเป็นสะพาน **ส่งกิเลส ๑๕๐๐ ตัณหา ๑๐๘ เข้าสู่จิตตนครและคุมอำนาจ** ซึ่งสามารถระบุได้สัก ๕ จำพวกก็คือ **๑.กามฉันทะ ๒.พยาบาท ๓.ถีนมิทธะ ๔.อุทธัจจกุกกุจจะ ๕.วิจิกิจฉา** ซึ่งถูกส่งเข้ามาพร้อมกับ**อารมณ์ทั้ง ๕ ได้แก่ ๑.สุภนิมิต ๒.ปฏิฆะนิมิต ๓.ความง่วงเหงาหลับใหล ๔.ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ ๕.ความลังเลสงสัย** ตามลำดับ รวมทั้งส่งอโยนิโสมนสิการ สมุนสำคัญมาช่วยเสริม โดยลอบเข้ามากับอารมณ์ ทำให้อารมณ์มีกำลังแรงขึ้น ป้องกันไม่ให้โยนิโสมนสิการมีโอกาสเข้าสู่จิตตนคร ทุกอย่างในจิตตนครจึงเป็นไปตามอารมณ์และอโยนิโสมนสิการนี่เอง และสมุทัยก็ใช้เล่ห์เหลี่ยมต่างๆ ให้ชาวจิตตนครติดอยู่ในวัฏสงสาร อยู่ในอำนาจของตน ดั่งอูฐที่เดินวนบ่อซักน้ำ ซึ่งผู้บริหารจิตทั้งหลายควรได้มีสติแลเห็นอารมณ์ของตนและควรให้โยนิโสมนสิการเกิดขึ้นทันเวลา การเจริญมรณสติก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะยกจิตให้สูงขึ้นได้

พระพุทธเจ้าแนะวิธีแก้ไขด้วยจิตตภาวนา

คู่บารมีเห็นเช่นนั้นได้เฝ้ากราบทูลถาม พระพุทธเจ้าได้ตรัสแนะนำวิธีแก้ไขด้วยวิธีที่เรียกว่าจิตตภาวนา โดยใช้นิมิตเป็นเครื่องกำหนดหลายอย่างกับโยนิโสมนสิการ สบโอกาสที่คู่อาสวะผละออกไป คู่บารมีได้ตั้งและเชิญสมถะและวิปัสสนาเป็นทูตเข้าเฝ้าไปแจ้งถ้อยคำความจริงแก่นครสามี โดยมีสติเป็นนายประตูเมือง พร้อมคณะโยนิโสมนสิการกับนิมิตต่างๆ โดยคู่บารมีแสดงนิมิตต่างๆ ให้ดู และให้โยนิโสมนสิการเป็นผู้บรรยาย คู่บารมีจึงได้แสดงนิมิตต่างๆ ดังนี้ **๑.อสุภนิมิต ๒.เมตตาเจโตวิมุตติ ๓.อาโลกสัญญา ๔.อานาปานสติ ๕.กุศล อกุศล** หลังจากที่ได้แสดงนิมิตต่างๆ นิวรณ์ทั้ง ๕ อันได้แก่ กามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา ก็ถอยห่างออกไป ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น อุปมานิวรณ์ทั้ง ๕ ดังเช่น คนเป็นหนี้ คนเป็นไข้ คนถูกจองจำ คนเป็นทาส คนเดินทางไกล ตามลำดับ ฝ่ายโยนิโสมนสิการบรรยายประกอบ การพ้นจากนิวรณ์ก็เหมือนอย่าง พ้นจากหนี้ พ้นจากโรค พ้นจากเรือนจำ พ้นจากเรือนทาส พ้นจากทางกันดาร บรรลุภูมิประเทศอันเกษม นครสามีเมื่อเห็นภาพเช่นนั้น ก็เป็นเกิดปีติปราโมทย์ ความสุขอันประณีตที่เกิดจากความสงบ และได้ขอพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะที่พึ่งตลอดชีวิต จากนั้นเข้าหลับพักผ่อน โดยมิได้เรียกหาใช้มโน ทำให้มโนก็พลอยได้พักผ่อนเป็นสุขไปด้วย

ฝ่ายสมุทัยเมื่อเห็นเช่นนั้นจึงได้วางแผนหารือ**คู่อาสวะส่งสมุนทั้ง ๓ ได้แก่ ๑.โยพพนมทะ ๒.อาโรคยมทะ ๓.ชีวิตมทะ** เข้ามารับใช้เจ้าเมืองในนามว่า สุข สด ชื่น ซึ่งสมุนทั้ง ๓ นี้ก็คือมทะหรือที่เรียกกันว่าความเมาทั้ง ๓ คือเมาในความเป็นหนุ่มสาว เมาในความไม่มีโรค เมาในชีวิต ทำให้ชาวจิตตนครพากันเมาใจไปว่า ไม่เจ็บ ไม่แก่ ไม่ตาย ความวิปลาสไปต่างๆ นานา นี้ วิปลาสดังกล่าวก็เป็นสมุนของสมุทัยที่ถูกส่งทยอยเข้าไปในจิตตนครเช่นเดียวกัน ไปเป็นเครื่องผูกให้ชาวจิตตนครตกอยู่ในอำนาจของสมุทัยอย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้สมุทัยยังลอบผูกใจชาวจิตตนครมาช้านาน แต่ผูกไว้อย่างลึกซึ้งจนชาวจิตตนครเองก็ไม่รู้ว่าถูกผูกไว้ มีแต่พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ทรงทราบและได้

ตรัสบอกแก่คู่บารมีถึงเครื่องผูกทั้ง ๑๐ หรือ**สังโยชน์ ๑๐ ซึ่งได้แก่ ๑.สักกายทิฏฐิ ๒.วิจิกิจฉา ๓.สีลัพพตปรามาส ๔.กามราคะ ๕.ปฏิฆะ ๖.รูปราคะ ๗.อรูปราคะ ๘.มานะ ๙.อุทธัจจะ ๑๐.อวิชชา** สังโยชน์เหล่านี้สมุทัยมอบให้อยู่ในสังกัดของคู่อาสวะโดยตรงทั้งเป็นสหายสนิทของคู่อาสวะ ตั้งแต่ ๑ ถึง ๕ เป็นพวกชั้นต่ำคือหยาบ เรียกว่า โอรัมภาคิยะ ตั้งแต่ ๖ ถึง ๑๐ เป็นพวกชั้นสูงคือละเอียด เรียกว่า อุทธัมภาคิยะ ซึ่งเครื่องผูกเหล่านี้ เป็นเครื่องผูกที่เหนียวแน่นมาก ยากที่มองเห็นและตัดขาดได้ยาก

สมุทัยสร้างวงกลมใหญ่ไตรภูมิโลก ให้ชาวเมืองเวียนวน

นอกจากนี้เพื่อที่จะให้ทุกคนอยู่ในอำนาจ ใต้การครอบครอง สมุทัยยังสร้างให้เกิดการวนเวียน ก็คือสร้างวงกลมใหญ่กลางเมืองจิตตนคร สร้างเส้นทางเป็นเส้นรอบวงกลม มีเส้นทางซับซ้อนและสร้างภพภูมิต่างๆ ไว้ต่างเส้นรอบวงกลม รวมกันเรียกว่า ไตรภูมิ คือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ และอรูปาวจรภูมิ โดยมีนายช่างชื่อสั้นว่า กรรม เป็นผู้สร้าง และนายช่างชื่อว่า กิเลส เป็นผู้เขียนแบบแปลนแผนผัง กรรมและกิเลสทั้งสองนี้เป็นนายช่างคู่สำคัญที่สุดของสมุทัย ซึ่งสมุทัยก็ได้ปกปิดความจริงในเรื่องนี้ แต่ไม่อาจปกปิดพระบรมครูได้ พระองค์ทรงทราบและได้ตรัสบอกว่า ไตรภูมิโลก นี้ก็คือวิบาก ในการแสดงไตรภูมิโลก สมุทัยได้จัดงานสังสารวัฏขึ้น ชาวจิตตนครต่างเข้ามาเที่ยวชมติดใจวนเวียนท่องเที่ยวไปๆ มาๆ โดยไม่ยอมผละออกไป เมื่อได้เห็นผู้คนทั้งเมืองเนืองแน่นขนัดติดอยู่ในไตรภูมิ สมุทัยยังมีวิธีทำให้เนิ่นช้าคือทำให้หลงวนเวียนอยู่ใน**วัฏฏะทั้ง ๓ คือ ๑.กิเลสวัฏฏะ ๒.กัมมวัฏฏะ ๓.วิปากวัฏฏะ** ผลแห่งการวนนี้ทำให้เกิดเวลาและเวลาดูก็ล่วงไปเร็ว ทำให้ดูเหมือนไม่เนิ่นช้า สมุทัยได้สร้างมายานี้ปิดบังสัจจะคือความจริง ทำให้ชาวจิตตนครต่างเห็นผิดไปจากความจริง และสมุทัยยังได้สร้างมายาในรูปแห่งสิ่งหนึ่งเรียกว่า **โลกธรรม มีอยู่ ๘ สิ่ง คือ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ มีสุขและทุกข์** สอดแทรกเข้าไปในจิตใจคน ทำให้โลกธรรมกลายเป็นอารมณ์เครื่องผูกพันจิตใจให้ยินดี ยินร้าย

เมื่อเวลาเนิ่นผ่านไป ชาวจิตตนครยังคงเพลิดเพลินไปกับงานรื่นเริงต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยมิได้สังเกตเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น มีภูเขาสูงโอบล้อมทั้ง ๔ ทิศเคลื่อนขยับเข้ามา เมืองจิตตนครเกิดความแปรปรวนชำรุด ถนน ๔ สายเริ่มแสดงอาการชำรุด ระบบสื่อสารเริ่มเชื่องช้าไม่ว่องไว เป็นต้น สมุทัยช่วยป้องกันเจ้าเมืองมิให้เห็นและคิดถึงความแก่ด้วยวิธีการที่แยบยลหลายอย่าง โดยใช้นายช่างตัณหาและวัสดุธาตุทั้ง **๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ** ช่วยกันบูรณะ ตกแต่ง ปกปิด ร่องรอยความชำรุดให้ดูเหมือนใหม่ จัดมาคอยต้อนรับพร้อมคำยกยอปอปั้น เมื่อสมุทัยเห็นว่านครสามีกำลังโปรดปราน จึงเห็นเป็นโอกาสที่จะแสดงแสนยานุภาพและดึงใจผู้คนให้เข้ามาสนับสนุนฝ่ายตน จึงขออนุญาตให้มีการเดินสวนสนามผ่านพักตร์ เพื่อแสดงแสนยานุภาพ**กองทัพใหญ่สังโยชน์เดินสวนสนาม แสดงอำนาจความยิ่งใหญ่** เป็นที่ตื่นเต้นยินดี ผูกใจชาวจิตตนคร หลังจากกองทัพสังโยชน์เดินสวนสนามเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็มีเสียงเรียกร้องจากชาวจิตตนครให้มีการแสดงของกองทัพมรรค ส่วน**แม่ทัพใหญ่**

กองทัพมรรคเมื่อคำนึงถึงพระพุทธปฏิปทาที่องค์บรมครูทรงใช้ปาฏิหาริย์ ๓ ในการประกาศพระศาสนา คือ อิทธิปาฏิหาริย์ แสดงฤทธิ์เป็นอัศจรรย์ อาเทสนาปาฏิหาริย์ ดักใจเป็นอัศจรรย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ สั่งสอนใจเป็นอัศจรรย์ จึงเห็นว่าการแสดงกำลังของกองทัพใหญ่มรรคให้ปรากฏแก่ชาวจิตตนคร หาใช่เป็นการแสดงความโอ้อวดไม่ จึงได้กำหนดสถานที่แสดงกำลัง โดยมีข้อแม้ว่า ประชาชนชาวจิตตนครผู้ที่จะมาดูชมการแสดง ก็จะต้องอยู่ในอิริยาบถที่มีความเคารพ เมื่อถึงวันเวลาที่กำหนด กองทัพมรรคได้แสดงพลังและอำนาจของธาตุทั้ง ๔ จนชาวจิตตนครเกิดความตกใจกลัวและนมัสการองค์พระบรมครู ตลอดจนรับพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง จึงขจัดความกลัว จิตใจสงบ จากนั้นได้แสดงให้ชาวจิตตนครเห็นถึงกรรมและผลของกรรม เห็นชาตินี้และอดีตชาติถอยหลังไป จึงเกิดความคิดว่าจะหยุดเกิดเพียงเท่านี้หรือจะมีชาติต่อไป เมื่อชาวจิตตนครเกิดความรู้รับรองในชาติหน้าและในกรรมกับผลกรรม โดยเฉพาะอนาคตเบื้องหน้าของแต่ละคน ก็จะต้องเป็นไปตามกรรมในอดีตบ้าง ในปัจจุบันนี้เองบ้าง และได้แสดงเน้นให้เห็นความสำคัญของปัจจุบันว่าอาจเปลี่ยนอนาคตของทุกๆ คนได้ ในขณะที่ชาวจิตตนครกำลังพิจารณาสงสัยในการทำกรรมดีละเว้นกรรมชั่ว ก็ปรากฏเสียงองค์พระบรมครูดังขึ้นแสดงธรรม หลังจากสิ้นพระสุรเสียง ก็เกิดความสงบขึ้นทั่วจิตตนคร ทิฏฐิมานะในจิตใจของชาวจิตตนครก็สงบลง บรรดาหัวโจกลูกสมุนทั้งของสมุทัยก็ต้องหลบถอยไป เพราะไม่อาจจะแทรกแซงอยู่ในที่สงบ แต่ก็คอยหาโอกาสอยู่ห่างๆ หากเกิดความไม่สงบขึ้น ก็จะวิ่งเข้าแทรกแซงทันที กองทัพมรรคเริ่มออกเดิน แสดงกำลังโดยอนุโลมและปฏิโลมจัดออกเป็นกองทัพพิเศษ จิตตสิกขา สีลสิกขาและปัญญาสิกขา ต่อจากนั้นได้แสดงอนุปุพพปฏิปทาแห่งกองทัพมรรคแปรรูปในลักษณะต่างๆ นับตั้งแต่ธรรมหมวด ๑ หมวด ๒ ขึ้นไป จนถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ เป็นต้น กระจายออกไปเป็น **๘๔๐๐๐ พระธรรมขันธ์ สรุปลงในลำดับธรรมได้เป็น ศีล อินทรียสังวร สติสัมปชัญญะ สันโดษ จิตตปริโสธนะ และฌาน ทำให้ชาวจิตตนครทั้งปวงได้มีจิตซาบซึ้งในพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ต่อจากนั้นก็มีเสียงประกาศก้องขอรับพระรัตนตรัยเป็นสรณะ และมีเสียงร้องประกาศขึ้นในหมู่ชาวจิตตนครว่า *“สมุทัยเป็นทุกขสมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ อาสวสมุทัย เหตุให้เกิดอาสวะ คือกิเลสที่ดองสันดานสัตว์หาใช่เป็นสุขสมุทัย เหตุให้เกิดสุขโดยแท้จริงไม่”***

ภูเขากระชับโอบล้อม ถนน ๔ แพร่งทรุดพัง ระบบสื่อสารชำรุด

ขณะที่สถานการณ์ทางทหารในจิตตนครกำลังตึงเครียดที่สุดนั้น สถานการณ์ทางธรรมชาติทุกอย่างของจิตตนครก็ทวีความคับขันขึ้นมา ภูเขาสูงเสียดฟ้ากระชับโอบล้อมเข้ามา ถนน ๔ แพร่งทรุดพัง ระบบสื่อสารชำรุด โรงงานเก่าแก่ชำรุด ผลิตของไม่ดีออกมา สมุทัยได้เปิดประชุมหารือกับคู่อาสวะและสังโยชนบดีแม่ทัพใหญ่สังโยชน์ เพื่อที่จะควบคุมนครสามีและทำลายกองทัพมรรค คู่อาสวะพยายามใกล้ชิดเจ้าเมืองคอยเติมอวิชชา ภพ และกาม ให้นครสามีเข้าใจผิดว่าภูเขาวงล้อมนั้นเป็นภูเขา

กระดาษ ใช้ไม้ขีดก้านเดียวก็เผาเสียได้ ตัวเรานี้ใหญ่โตเที่ยงแท้ สมุทัยพยายามสร้างมายาปิดบังอำพรางสัจจะ ใส่อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งราคะ โทสะ โมหะ และความมัวเมาต่างๆ เข้าในจิตตนครอีกมากมาย แต่หาได้เป็นตามต้องการไม่ เนื่องจากคู่บารมีก็ได้คอยรักษาอยู่ใกล้ชิดเช่นเดียวกัน และคอยเพิ่มเติมบารมีธรรมให้แก่นครสามี เป็นต้นว่า ปัญญาบารมี ประกอบกับนครสามีก็ได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะเฉพาะตนครั้งหนึ่ง จิตตธาตุหรือวิญญาณธาตุซึ่งเป็นธาตุรู้อันวิเศษของนครสามีจึงแจ่มใสขึ้น การแสดงกำลังของกองทัพมรรค ทำให้ธาตุรู้ของนครสามีได้เห็นว่าที่แท้สมุทัยคือบ่อเกิดแห่งทุกข์ เจาะแทงทะลุบรรดาอารมณ์และมายาทั้งปวงของสมุทัยออกมาเห็นภัยเฉพาะหน้าตามความเป็นจริง รู้ว่าภูเขาที่โอบล้อมรุกเข้ามานั้น เป็นภูเขาหินจริงหาใช่ภูเขากระดาษไม่ ภูเขาที่กำลังกลิ้งรุดเข้ามา ความรู้สึกหยิ่งผยองในตัวเราที่ใหญ่โตได้หายไป กลายเป็นตัวเราที่ขลาดกลัวต้องการแต่ที่จะหนีภัยที่กำลังคุกคาม เมื่อธาตุรู้แจ่มแจ้ง คู่อาสวะถอยห่าง คู่บารมีปรากฏขึ้นอย่างแจ่มชัด ทำให้นครสามีเกิดความปีติโสมนัสว่าได้พบมิตรแท้เป็นที่พึ่งแล้ว เป็นเหตุให้ความกลัวหายไปเกือบหมดสิ้น คู่บารมีได้เตือนขึ้นว่า ขอนครสามีและชาวเมืองจิตตนครทั้งหมดตั้งจิตระลึกถึงองค์พระบรมครูสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงพระองค์พร้อมทั้งพระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งกำจัดภัยเถิด อย่านึกถึงสิ่งอื่นให้เป็นการไม่แน่นอน เป็นการโลเลและได้ทรงแนะนำกิจที่พึงจะทำได้ ๔ อย่างได้แก่ **ธรรมจริยา สมจริยา กุศลจริยา และบุญกริยา** องค์พระบรมครูยังได้ทรงรับรองพระดำรัสกราบทูลของพระราชา และได้มีเสียงกล่าวสรุปว่า ภูเขารอบทั้ง ๔ ทิศ เฉกเช่นความแก่และความตายที่ครอบงำสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีใครละเว้นไปได้ ขอให้พากันประพฤติธรรม พากันทำบุญทำกุศลเถิด

นครสามีและชาวจิตตนครพากันศรัทธาในพระรัตนตรัย

นครสามีพร้อมด้วยชาวจิตตนครทั้งสิ้นพากันตั้งศรัทธาในพระรัตนตรัยมั่นคง และพากันประพฤติธรรมบำเพ็ญกุศลทั่วทั้งเมือง คือพากันทำทาน สมาทานรักษาศีล และบำเพ็ญภาวนาคืออบรมใจและปัญญา จากนั้นคู่บารมีได้เชิญทูตสมถะและวิปัสสนาเข้าสู่จิตตนคร สมุทัยทราบความและเพื่อป้องกันมิให้ทูตทั้งคู่นั้นเข้าเมืองมาได้ จึงเกิดสัปประยุทธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ท้ายที่สุดฝ่ายคู่บารมีได้รับชนะ เกิดความสงบขึ้นทั่วเมือง สติเปิดทวารให้คู่ทูตสมถะและวิปัสสนาเข้ามา พร้อมมอบพุทธสาสน์ซึ่งกล่าวถึง มัชฌิมาปฏิปทาและอริยสัจจะ ๔ แก่นครสามี ครั้นพระพุทธสาสน์ได้แสดงทางปฏิบัติ และความตรัสรู้แห่งองค์พระบรมครูแล้ว หลังจากนครสามีอ่านจบ เข้าใจแล้ว จึงได้เพ่งพินิจทูตทั้งคู่ ขณะเดียวกันสมุทัยก็ได้สั่งกองทัพสังโยชน์ให้ทำการโจมตีกองทัพใหญ่มรรคทันที เพราะเป็นจังหวะสุดท้ายที่จะขัดขวางทำลายฝ่ายบารมี การโจมตีเริ่มขึ้น คู่บารมีได้สนับสนุนอย่างเต็มที่ ขอให้นครสามีอย่าทิ้งคู่ทูตทั้งสอง ให้ดำเนินการเพ่งพินิจต่อไป นครสามีจึงสิ้นนิวรณ์ สัจจะ ๔ เริ่มปรากฏ **กองทัพน้อยสังโยชน์ทั้ง ๓ คือสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส** ถูกทำลาย บรรดาทุจริตและหัวโจกอันธพาลวายร้ายทั้งปวงก็วอดวาย ไปสิ้นพร้อมกัน สมุทัยกับคู่อาสวะได้สลบไสลไปครู่หนึ่งจึงฟื้นขึ้นมา แต่ก็กลับเป็นสมุทัยกับคู่อาสวะอีกคนหนึ่งซึ่งหายความร้ายกาจไปเป็นอันมากและขอสงบพักรบกับกองทัพใหญ่มรรคทันที ขณะเดียวกันธรรมจักษุบังเกิดผุดขึ้นแก่นครสามี ได้พบอาภรณ์พิเศษ ๔ อย่าง

ละสังโยชน์ทั้ง ๓ เข้าสู่กระแสธรรม บรรลุโสดาบัน

ภูเขาสูงชันจรดฟ้าล้อมกระชับแน่นทั้ง ๔ ทิศโดยรอบ
คู่บารมีกับบุญกิริยาและชาวเมืองผู้ติดตามได้เตรียมการอพยพใหญ่
มีทั้งกองทัพใหญ่มรรค มีคู่อาสวะกับกองทัพใหญ่สังโยชน์ที่เหลือซึ่งบัดนี้เล็กลง
พร้อมทั้งสมุทัยก็อพยพติดตามนครสามีไปด้วย เพราะทั้ง ๒ ฝ่ายเป็นอันพักรบกันไว้ชั่วคราว
และตกลงอพยพไปด้วยกัน เมื่อภูเขาวงรอบนั้นได้กลิ้งบดขยี้ปราการเมืองเข้ามาทำลายทุกๆ อย่างไปโดยลำดับ
กล่าวคือ **เริ่มทำลายระบบวจีสังขาร ดับวิตกวิจาร ทำลายกายสังขาร ดับสังขาร และทำลายระบบจิตตสังขาร ดับสัญญา เวทนา ระบบทั้งหมดดับลงในที่สุด จากนั้น นครสามีกับคณะก็ได้อพยพออกจากจิตนครทันที ไปสู่แดนเกษมสวัสดี**

กองทัพทั้ง ๒ ฝ่ายต่างตรึงกำลังคุมเชิงซึ่งกันและกัน

หิริโอตตัปปะ คุมเชิงกับ หัวโจกทั้ง ๓ และพรรคพวกอันธพาล ที่บริเวณ จุดตรวจตราทั่วๆ ไป

สติ กับอินทรียสังวร คุมเชิงกับ อารมณ์และนิวรณ์ ที่บริเวณ ทวารชั้นนอกชั้นในทั้ง ๖

สัมมาทิฏฐิ โยนิโสมนสิการ และสัจจะ
คุมเชิงกับ
มิจฉาทิฏฐิ อโยนิโสมนสิการ และมายา
ที่บริเวณ สมองเมือง

สติสัปชัญญะ
คุมเชิงกับ
อสติสัมปชัญญะ
ที่บริเวณ จราจรและอิริยาบถ

อัปปมาทธรรม
คุมเชิงกับ
ปมาทธรรม
ที่บริเวณ ใจกลางเมือง

สันโดษ
คุมเชิงกับ
อิจฉา โลภะและมัจฉริยะ
ที่บริเวณ จุดการปันส่วนทรัพย์สิน
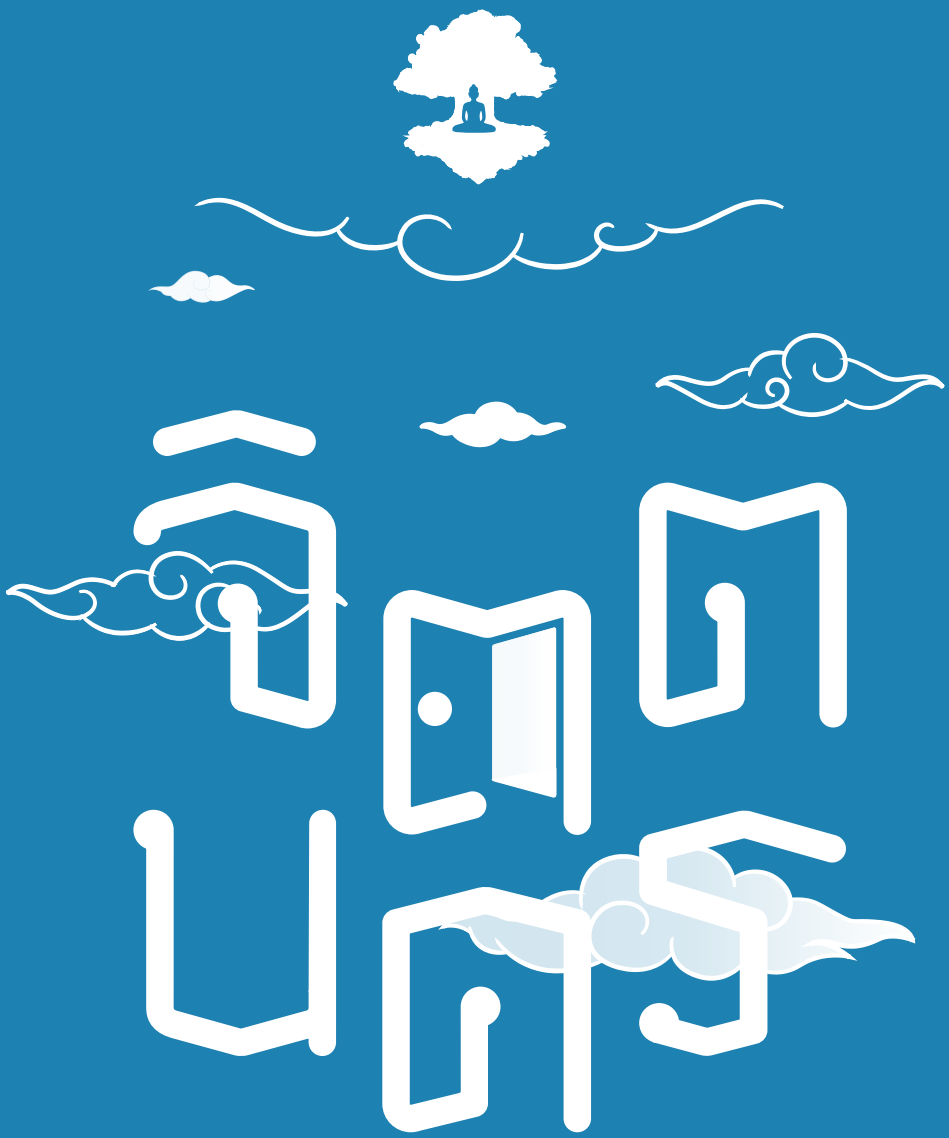
ศีล วินัยและสุจริต ๓
คุมเชิงกับ
ทุจริต ๓
ที่บริเวณ ไตรทวาร